

ВІДГУК

офіційного опонента на кваліфікаційну роботу

Окорокової Віри Вікторівни

«Постмодерністське моделювання образу нової соціальної реальності»

поданої на здобуття наукового ступеня

доктора філософських наук зі спеціальності

09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії

Кваліфікаційна робота присвячена розгляду актуальної наукової проблеми – постмодерністському моделюванню образу соціальної реальності, яка характеризується процесами надзвичайної соціокультурної динаміки, відсутністю чітких критеріїв пізнання та призводить до видозміни ціннісно-сміслових підстав буття особистості.

Суттєва наукова новизна визначається по-перше, визначенням віртуальної реальності у якості моделі, що репрезентує соціальну реальність в інформаційному суспільстві та позначенням її двостороннього характеру, який проявляється як в імітуванні соціальної дійсності, так і в можливості її конструювання. По-друге, розглядаючи підстави соціокультурних трансформацій сучасного суспільства, які суттєво впливають на світогляд та світосприйняття людини, дисертанткою дуже вдало обґрунтовано розгляд модифікації образу нової соціальної реальності в різних формах (наприклад, мікронації, віртуальні співтовариства, комп'ютерні ігри) на основі широкого кола науково-теоретичних та концептуальних підходів. Слід констатувати, що особливу роль тут відіграє синергетика, за допомогою якої дисертантка надає характеристику віртуальної моделі як відкритої системи.

У дисертаційному дослідженні виокремлено коло питань, які безпосередньо розкривають специфіку соціальної реальності та її образу в сучасних соціокультурних умовах та підкреслюють наукову цінність та

значущість кваліфікаційної роботи. Насамперед, у першому розділі «Концептуальні засади дослідження образу нової соціальної реальності» обґрунтовується використання поняття образу нової соціальної реальності. По-друге, необхідно підкреслити, що у підрозділі 1.2. «Симулятивна парадигма постмодерністського образу нової соціальної реальності» автором пояснено, чому в кваліфікаційній роботі з низки підстав соціокультурних трансформацій, яким підпорядковується сучасне суспільство, акцентується увага саме на сфері віртуального, її значущості та впливі на суспільство в цілому та на світосприйняття конкретної особистості.

Заслуговує уваги акцент на аналізі постмодерністської моделі соціальної реальності крізь призму концепції симулякрів. Дійсно, в сучасній філософії питання впливу симулякрів на суспільство є одним з найбільш дискусійних питань. В даному випадку авторка вказує на збільшення значимості симулякру саме в інформаційному суспільстві, його впливу на людину та формування так званої «симулякрної свідомості». Саме остання спрямована на породження симулякрів та способу їх пізнання крізь призму медіа. Тому, в даному випадку є беззаперечним факт відповідності кваліфікаційної роботи сучасним науковим тенденціям.

В.В. Огорокова досить вірно стверджує, що симулякрна свідомість моделює образ соціальної реальності як сукупності образів-симулякрів, спрямованих на формування у людини певного ставлення до якогось об'єкту, події. Споживання інформації здійснюється за все більш прискореними темпами, що викликає, за визначенням В.О. Бодрова, ситуацію «інформаційного стресу», яка дуже сильно впливає на моделювання образу соціальної реальності. Все сприймається на рівні цитати, заголовка, як умовність, за якою не можна відшукати ніяких витоків, початку, походження. Соціальна реальність перетворюється в простір симулякрів, спрямованих на її заміщення гіперреальністю (с. 97).

Окремо слід зазначити підрозділ 2.1. «Моделювання як метод пізнання соціальної реальності: постмодерністські кореляції суспільного буття». Наявність матеріалів даного підрозділу дисертаційного дослідження розкриває зміст проблеми моделювання соціальної реальності і це є дуже важливою частиною кваліфікаційної роботи, адже моделювання тут розглядається не лише як метод, а як спосіб конструювання соціального буття. Дисертантка стверджує, що модель представляє собою образ, який має проєктивний характер. Тому, проблема образу нової соціальної реальності має невід'ємний зв'язок із його моделюванням, оскільки в гносеологічному аспекті він розуміється як певна модель, яка передбачає як процес свого створення так і втілення (с. 166). Звідси стає зрозумілим, чому віртуальна реальність надалі стає в епіцентрі авторської уваги як репрезентативна модель постмодерністського образу нової соціальної реальності.

Третій розділ «Онтологічні підстави віртуального моделювання» містить порівняльний аналіз утопії та віртуальної реальності, зокрема віртуальної моделі. Автор дуже вдало розкриває зв'язок між цими двома явищами соціального буття. В. В. Огорокова звертається до поняття «утопічна свідомість», пропонуючи тим самим розгляд віртуальної моделі як продукту першої. А саме, як наголошує авторка, утопія пронизує суспільство, є необхідним критерієм його прогресу, оскільки носить виражений прогностичний характер. З огляду на ступінь впливу сучасних інформаційних технологій на суспільство, відбуваються і зміни в сучасній утопії, що дає підстави провести лінію взаємовпливу трансформаційних змін в суспільстві і утопії: культура – усвідомлення – утопія (с. 181). Таким чином, віртуальна реальність і утопія виступають моделями, спрямованими на конструювання соціального середовища, а також виражають образ нової соціальної реальності. Наявність утопічного в сфері віртуального якраз і виражається симуляцією соціальної реальності, тобто

її заміщенням, спрямованим на створення нового штучного простору (гіперпростору).

Безперечну наукову цінність має підрозділ 2.1. «Homo virtualis» як новий тип особистості сучасного соціуму», де експліковано проблему віртуальної людини, її ототожнення з людиною фізичного типу, подальше моделювання в руслі трансгуманізму. Авторка надає визначення, що віртуальна людина – це модель людини, позбавлена фізичної тілесності, яка замінена цифровими характеристиками, прототипом якої є людина фізична за своєю природою. Відповідно віртуальне суспільство – це система способів і форм взаємодії людей у віртуальному просторі, що включає відносини, діяльність, спілкування, пізнання, прототипом моделі якої є соціальна дійсність (с. 339). Ці положення, на нашу думку, слугуватимуть теоретичною основою для подальших наукових розробок в царині соціальної філософії.

Слід відмітити особливу наукову цінність розділу V «Вплив моделі віртуального суспільства на буття нової соціальної реальності», який відкриває перспективу подальшого наукового дослідження особливостей та напрямів розвитку сучасного українського суспільства у контексті досліджуваної проблеми. Дисертанткою досить вірно обґрунтовано вплив постмодерністської парадигми на український соціум, можливість його розгляду як постмодерного. Підпорядкованість українського суспільного середовища трансформаційним процесам, що спричинені швидким розвитком інформаційно-комунікативних технологій, дозволяє В.В. Окороковій стверджувати, що воно знаходиться у стані перетворення у віртуальне суспільство. В таких умовах віртуальне моделювання образу нової соціальної реальності є відповіддю на означену трансформацію, та головне, розглядається як подальший шлях розвитку суспільства в єдності з світовим інформаційним простором (с. 340-341). Підтвердженням цього виступають поширені в глобальному інформаційному просторі віртуальні співтовариства,

які розглядаються дисертанткою у якості віртуальних моделей, , які певною мірою моделюють образ нової соціальної реальності.

Безперечно важливим є висновок авторки про те, що за допомогою комп'ютерних ігор у особистості формуються навички моделювання образу нової соціальної реальності, що дає можливість розробляти стратегію соціалізації особистості, у тому числі, за допомогою навчальних комп'ютерних ігор, зосереджених на трансгуманістичних ціннісних орієнтаціях (с. 341).

Впродовж дисертаційної роботи автор демонструє глибоку ерудицію при висвітленні сучасних підходів у дослідженні соціокультурної сутності постмодерністського моделювання образу нової соціальної реальності.

Оцінюючи позитивно результати дослідження, звернемо увагу на зауваження та дискусійні положення кваліфікаційної роботи:

1) При аналізі образу нової соціальної реальності у свідомості людини та суспільства в контексті даної роботи було б доречним розглянути такі підстави соціокультурних трансформацій сучасного суспільства, як технізація та інформатизація, які суттєво впливають на моделювання образу соціальної реальності. В умовах сучасного етапу цивілізаційного розвитку соціосфера конкретного суспільства детермінується техносферою та інфосферою, які обумовлюють соціокультурні трансформації як суспільства в цілому, так і всіх його структурних елементів. Розкриття сутності цих процесів дозволило б більш всебічно проаналізувати суспільство як цілісну соціокультурну систему на даному етапі, більш чітко осмислити особливості соціальної реальності сьогодення.

2) На наш погляд, було б доречним конкретизувати поняття «симулятивна парадигма». У роботі здійснено, у тому числі, аналіз віртуальної реальності як складної системи крізь призму синергетичного підходу. Говорячи про синергетичне моделювання, слід враховувати

елементи випадковості та нестабільності, які характеризують собою, як зазначено у дисертаційному дослідженні, «нелінійний процес розвитку соціальної системи, постійну зміну хаосу порядком і навпаки, та, як наслідок, самоорганізацію, вихід системи на новий рівень» (с. 167). Механізм проходження етапів складної системи від хаосу до самоорганізації виявляється тут своєрідним, непередбачуваним, а саме тому потребує постійного наукового осмислення. Розгляд соціальної реальності крізь призму концепції симулякрів є актуальним та дискусійним науковим напрямом у сучасній науці, а дисертантом не досить чітко сформульовано власний висновок щодо цих процесів, які мають не аби який вплив на функціонування сучасного суспільства та, зокрема, моделювання образу соціальної реальності.

3) При розгляді постмодерністського образу соціальної реальності слід було б додати концепцію М. Кагана, який інтерпретує віртуальну реальність як небуття. Таке тлумачення віртуальної реальності з її невизначеністю і потенційністю стає важливою ланкою при розумінні специфіки образу нової соціальної реальності. Включення цієї концепції до наукового аналізу соціальної реальності Постмодерна безперечно дозволило б виокремити ще один важливий її аспект. Це, безсумнівно, додало б цінності роботі та дозволило дисертантці більш комплексно проаналізувати цей складний феномен.

4) У третьому розділі кваліфікаційної роботи «Онтологічні підстави віртуального моделювання» пункти 3.2. і 3.3. надається характеристика хронотопу віртуальної моделі та визначення її ескапістських рис (компенсаторна функція). Стосовно даного дослідження важливо, що віртуальність у цих концепціях розуміється або як електронно-цифрова форма існування об'єктів або явищ, або як ілюзорність. У філософії постмодернізму віртуальність розглядається як феномен, особлива система соціальних взаємодій, що представляє собою симуляції соціальних процесів, які складають зміст суспільного життя.

Тому, на наш погляд, можна було б окремо провести порівняльний аналіз в цьому ракурсі віртуальної та утопічної моделей, що збільшило би значимість утопічного елемента не лише в сфері віртуального, а також показало б її місце в сучасній культурі, зокрема, як основи моделювання соціальних процесів.

Проте висловлені зауваження й дискусійні положення не знижують загальної позитивної оцінки кваліфікаційної роботи. Вона є оригінальним, самостійним дослідженням з актуальної проблеми - постмодерністського моделювання образу нової соціальної реальності. Дана кваліфікаційна робота свідчить про багатогранність наукових інтересів В.В. Огорокової і глибоке знання соціально-філософських проблем, актуальних проблем сучасного українського суспільства.

Аналіз кваліфікаційної роботи показав повну відповідність сформованих положень вступної частини з основним текстом і висновками: апробація роботи містить наукові праці, які за своєю тематикою є відповідними до сформованої наукової проблеми - дослідження постмодерністського моделювання образу нової соціальної реальності, визначення його онтологічного та гносеологічного підґрунтя, форм в умовах інформаційного суспільства. Пропоноване автором вирішення поставлених питань дозволило отримати результати, що мають безумовну наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Обґрунтованість та достовірність основних наукових положень дисертації, одержаних результатів, висновків та рекомендацій підтверджується використанням загальнонаукових, теоретичних та спеціальних методів дослідження. Така методологічна база обумовлена проведенням гносеологічного, онтологічного та антропологічного аналізу питання образу нової соціальної реальності Постмодерну. Результати досліджень мають достатній ступінь достовірності, яка обумовлена використанням великого обсягу аналітичних і статистичних даних, а також сучасними методами наукових досліджень. Слід констатувати, що мета

дослідження досягнута, а завдання вирішені у повному обсязі, що дає підстави для представлення кваліфікаційної роботи до публічного захисту.

Зміст автореферату повною мірою відображає основні положення кваліфікаційної роботи, які дають підставу дати позитивну оцінку науковій та практичній цінності наукового дослідження. Відтак, подана до захисту кваліфікаційна робота є цілісним, завершеним, самостійним, оригінальним дослідженням, у якому представлений авторський підхід до розв'язання актуальної та важливої у теоретичному і практичному сенсі наукової проблеми.

Вважаю, що кваліфікаційна робота В.В. Огорокової «Постмодерністське моделювання образу нової соціальної реальності» відповідає чинним вимогам до докторських дисертацій, зокрема «Порядку присудження наукових ступенів», затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. та Наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 р., а її автор – Огорокова Віра Вікторівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії.

Офіційний опонент,
доктор філософських наук, доцент,
завідувач кафедри філософії та історії України
Одеської національної академії зв'язку
ім. О. С. Попова

Пальчинська М.В.

M. Puzh

ЗАВІРЯЮ:
УЧЕБНИЙ СЕКРЕТАР
М. О. С. Попова
Руда Г. В.

Відрук на збірці
Вз. секретар *М. В. ...* Рада 18.06.2019р
Балашенко С.В.